

положень, які регламентують найбільш важливі відносини), а саме: 1) права кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної діяльності; 2) права кожного громадянина на результати своєї інтелектуальної діяльності, а також недопущення їх використання або поширення без його згоди, крім винятків, встановленими законом; 3) конституційної гарантії громадянам на свободу інтелектуальної діяльності (літературної, художньої, наукової і технічної творчості) та захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності.

Література:

1. Лукашева Е. А. Человек, право, цивилизация: нормативно-ценностное измерение. М. : Норма, 2009. 384 с.
2. Дробницкий О. Г. Ценность. Философская энциклопедия. М. : Мысль, 1970. 746 с.
3. Алексеев П. В., Панин А. В. Теория познания и диалектика : учеб. пособие. М. : Высш. шк., 1991. 384 с.
4. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80/print1419249647141480>. (дата звернення: 19.07.2020 р.).

ПРАВМІРНІСТЬ ОБМЕЖЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ

Криган Е. Р.

студентки I курсу денної форми навчання

*Науковий керівник: **Бобровник С. В.***

доктор юридичних наук,

завідувач кафедри теорії права та держав

Інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Світова пандемія – явище, якого ніхто не очікував, і до якого задалегідь не був у змозі підготуватись. Однак уже рік увесь світ перебуває в умовах карантину. Звичайно, пандемія COVID-19 сильно вплинула і на громадян України і, на жаль, ця тема досі не втрачає своєї актуальності.

11 березня 2020 р. Кабінет Міністрів України у постанові № 211 «Про запобігання поширенню на території України коронавірусу COVID-19» запровадив у нашій державі карантин [1].

Надзвичайна ситуація поширилась на всі сфери життєдіяльності суспільства. Зокрема, серед головних заборон було встановлено: заборону перебувати у громадських місцях без респіратора чи маски; ходити по вулицях більше двом особам; відвідувати відпочивальні зони, заклади освіти; організувати масові заходи тощо. Фактично було обмежено права здійснювати підприємницьку діяльність, займатися трудовою діяльністю, а заборона відвідувати громадські заклади особам віком понад 60 стала порушенням принципу рівності конституційних прав громадян за віковою ознакою [2], а також порушенням права на свободу пересування [2]. І це ще не повний список заходів, яких було вжито для стабілізації ситуації пандемії в Україні.

У цей період набуло важливого значення питання правомірного обмеження прав людини і громадянина під час карантину. За чинною Конституцією України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю [2]. В умовах пандемії означені обмеження можуть бути об'єктивними, однак вони, згідно з рекомендаціями ООН «Human rights at the time of COVID-19 – a Guidance Note» [3], мають бути пропорційними, необхідними та недискримінаційними [4].

І якщо певні обмеження, такі як право на свободу пересування за тепершніх обставин ще можуть бути виправдані, то інші здаються безглуздими, недоцільними, непотрібними і суспільно непридатними. Саме це питання впродовж тривалого часу активно обговорювалось науковцями та викликало безліч думок, які є різноманітними.

Якщо посилатись на висновки Харківської правозахисної групи щодо доцільності та законності запровадження карантинних заходів відповідно до Постанови Кабінету міністрів України № 255 від 2 квітня 2020 року, то однією з рекомендацій є дозволити всім відвідування парків, скверів, зон відпочинку, лісопаркових та прибережних зон для одиночних піших прогулянок та одиночного заняття спортом [5].

На нашу думку, навряд чи цей висновок може бути доцільним. По-перше, рекомендація не враховує епідемічного стану у країні, адже в документі не зазначено ані про носіння масок, ані конкретизована кількість осіб, які можуть разом відвідувати парки, сквери тощо. Цю заборону неможливо назвати правомірною і якісною, адже зони відпочинку були створені саме для використання населенням. Однак не слід забувати і той факт, що COVID-19 передається краплинним шляхом від людини до людини під час кашлю або чхання у тісному контакті, коли утворюються краплі діаметром понад 5 мкм. До

прикладу, в США громадяни країни і донині не забувають про заходи безпеки під час пандемії і донині носять маски на вулиці, чого, на жаль, вже неможливо спостерігати в Україні.

Означений документ передбачає також скасування обов'язку мати при собі документи, що посвідчують особу, громадянство чи спеціальний статус під час виходу на вулицю [5]. З цим також важко погодитись, адже в умовах карантину зазначено, що особи, які перебували за кордоном, зобов'язані ізолюватись на 14 діб. У поліцейську базу завантажуються ця інформація, однак вони не зможуть її перевірити, якщо громадянин не матиме при собі будь-якого документа, що посвідчує особу. Так, з етичної точки зору ця заборона виглядає досить дивно. З огляду на те, що ми живемо в епоху технологій потрібно розробити електронну версію документа, в додаток до того ж цей документ не обов'язково повинен бути паспортом громадянина України. На нашу думку, ця заборона є абсолютно доцільною і не містить вимог, які б не змогла виконати будь-яка особа.

Необхідно зазначити, що в сучасній юридичній літературі наявна значна кількість робіт науковців, які досліджують дану проблему і з іншого боку. Так, наприклад, О.І. Зозуля звертає увагу і на право слідчого судді, суду обмежити доступ осіб, які не є учасниками судового процесу, в судові засідання під час карантину, якщо це становитиме загрозу життю чи здоров'ю особи. Науковець обгрунтовує, що таке обмеження з урахуванням епідемічної ситуації дійсно може бути виправданим інтересами запобігання поширенню COVID-19, зокрема серед учасників кримінального провадження [6, с. 15].

Так, дійсно, реалізація конституційного права на судовий захист в умовах запровадження протиепідемічних заходів є позитивною. Цьому сприяє і запровадження можливості проведення судових засідань у режимах відеоконференції, які, з одного боку, дають можливість бути присутніми навіть тим фізичним особам, які могли би бути небезпечними для оточуючих в умовах пандемії та надають можливість на втілення реалізації права судового захисту під час COVID-19 без негативного впливу на життя та здоров'я усіх осіб, які беруть участь у засіданні.

О.І. Зозуля також вважає, що одним із основних обмежень конституційного права на свободу пересування в умовах запобігання поширенню в Україні COVID-19 є урядова заборона перебування в громадських місцях без вдягнутих засобів індивідуального захисту, зокрема респіратора або захисної маски, у тому числі виготовлених самостійно, додаючи, що недостатня правова визначеність даної заборони створює передумови її довільного, неодноманітного

розуміння та застосування, наслідком чого нерідко є додаткове порушення прав людини [6, с. 10].

Важко не погодитись із цим твердженням. Правове обмеження громадянів на свободу пересування є тільки одним із прикладів обмежень, які сьогодні передбачає законодавство. Але закріплення таких заборон в сучасних умовах неможливо вважати якісними, оскільки вони були запроваджені поспішно, без належної підготовки. Конкретно не визначене коло суб'єктів, яких ці заборони торкаються, а також потребують конкретизації терміни, які вживаються у заборонах тощо.

Вважаємо, що незважаючи на те, що світ знаходиться в умовах пандемії, карантин повинен застосовуватися не тільки з метою забезпечення охорони здоров'я людини, а й правомірним, безпечним шляхом, який не завдав би як моральних, так і матеріальних збитків суб'єктам суспільних відносин. Цього, на жаль, поки що не забезпечує наша держава.

По-перше, права усіх осіб як в умовах надзвичайного стану, так і в умовах сьогодення повинні захищатися і гарантуватися державою. Знову ж таки, за чинною Конституцією України права людини є непорушними і повинні поважатися.

По-друге, за Конституцією України як держава, яка забезпечує рівність усіх громадян, вона повинна враховувати інтереси усього суспільства. Зокрема, в умовах карантину не мають можливості належного лікування люди, хворі на ВІЛ/СНІД, діабет, психічні захворювання і ті, хто потребує системного догляду. Не враховується потреба в стабільному прибутку, адже втрата заробітної плати може призвести до негативних наслідків для існування людей. Люди з обмеженими можливостями, інваліди зазнають утиску – з фактичним «відрізанням» від соціуму вони не можуть ані підтримувати контакту з найближчим оточенням, ані попросити про допомогу в разі потреби.

Отже, узагальнюючи, можливо зробити висновок, що ефективне запобігання поширенню COVID-19 в Україні сприяє не лише застосування протиепідемічних заходів, які певним чином обмежують можливість розповсюдження інфекції, а й врахування інтересів і потреб усіх верств населення країни, створення чіткого, доступного, зрозумілого і ефективного законодавства, що забезпечило б упорядкування суспільних відносин в умовах карантину.

Література:

1. Про запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2020 No 211. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/211-2020-п>.

2. Конституція України// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. № 2.

3. Human rights at the time of COVID-19 – a Guidance Note [Електронний ресурс] // UN Office of the High Commissioner for Human Rights. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://reliefweb.int/report/ukraine/human-rights-time-covid-19-guidance-note-enruuk>.

4. Остапенко О. Обмеження прав під час карантину: що «каже» законодавство? [Електронний ресурс] // UPLAN. 2020. Режим доступу до ресурсу: <https://uplan.org.ua/analytics/obmezhenia-prav-pid-chas-karantynu-shcho-kazhe-zakonodavstvo/>.

5. Висновок Харківської правозахисної групи щодо доцільності та законності запровадження карантинних заходів відповідно до Постанови Кабінету міністрів України No 255 від 02.04.2020 року. URL: <http://khpg.org/index.php?id=1586221405>.

6. Зозуля О. І. Громадянські та політичні права людини в умовах запобігання поширенню COVID-19 в Україні// Forum Prava, 2020. № 61. С. 6–22.

СУДОВИЙ ПРЕЦЕДЕНТ ЯК ФОРМА БУТТЯ ПРАВА

Недогода К. О.

студентка

Інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

м. Київ, Україна

Питання про необхідність включення поняття «прецедент» у правову систему країн романо-германської правової сім'ї, до якої за більшістю ознак належить і українська, є предметом численних дискусій вже багато років. Проте зараз, враховуючи європейську спрямованість розвитку України та всі намагання адаптації вітчизняного законодавства до стандартів країн Європейського Союзу, не можна ігнорувати тенденцію зростання ролі судової діяльності та прецедентної практики в континентальному праві, основним джерелом якого раніше були більшою мірою нормативно-правові акти.

Варто зазначити, що прецедент – спосіб зовнішнього виразу і закріплення індивідуального правила поведінки, яке встановлюється компетентним органом держави для регулювання конкретної життєвої ситуації і стає загальнообов'язковим для аналогічних ситуацій. В деяких наукових джерелах правовий прецедент ототожнюється з